

Pregledni rad.
Prihvaćen: 30. prosinca 2021.

KREATIVNE IDEJE I POSTUPCI U POUČAVANJU GRAMATIKE

Vesna Bjedov
Filozofski fakultet
Osijek

Ivona Majstorović
Strukovna škola
Virovitica

Sažetak: Kreativnost pruža moćan način uključivanja učenika u proces učenja, povećava razinu motivacije, samopoštovanja učenika te ih priprema različitim fleksibilnim vještinama potrebnima za život. Vjeruje se da razvoj kreativnosti može obogatiti život, da mnogi jezični zadatci kojima se favoriziraju suvremene metode poučavanja oslobađaju kreativnost kod učenika – poglavito one metode i postupci koji su usmjereni na učenika, koji se temelje na interakciji i otvorenosti, stoga su u načelu idealni za poticanje kreativnog razmišljanja i ponašanja učenika (Burton, 2010, prema: Richards, 2013). Kreativna inteligencija postaje važnim čimbenikom učenja jezika, pri čemu komunikacijske metode imaju značajnu ulogu jer ističu funkcionalnu i situacijsku uporabu jezika te metodički postupci poput igranja uloga ili simulacija zahtijevaju od učenika maštu i kreativno razmišljanje (prema: Richards, 2013). Ideje za osmišljavanje kreativnih aktivnosti nastavnici nalaze u različitim izvorima, a u poučavanju gramatike često primjenjuju raznovrsne metodičke postupke koji mogu aktivirati učenike na različite načine. U ovome se radu razmatra mogućnost nalaženja kreativnih ideja u različitim izvorima te se opisuju odabrani metodički postupci (*oluja ideja, šest pametnih šešira, razmisli/u paru razmijeni, intervju u tri koraka, kuglični ležaj*) kojima se može potaknuti kreativnost. Da bi se istražilo u kojim izvorima nastavnici hrvatskoga jezika nalaze ideje za kreativno poučavanje gramatike (u stručnoj literaturi, u udžbenicima hrvatskoga jezika, u internetskim izvorima) te koje metodičke postupke primjenjuju kojima se potiče

kreativnost i kritičko mišljenje, provedeno je istraživanje anketnim upitnikom. Rezultati su pokazali da se ispitanici nastavnici služe različitim izvorima za nalaženje kreativnih ideja, pri čemu internet postaje važnim i sve većim izvorom kreativnoga potencijala za nastavu gramatike.

Ključne riječi: kreativne ideje; metodički postupci poticanja kreativnosti; stručna literatura, udžbenici i internet kao izvori kreativnih ideja; nastava gramatike

1. UVOD

Razgovori o kreativnosti danas se vode na svim razinama odgoja i obrazovanja. Kreativnost pruža moćan način uključivanja učenika u proces učenja, povećava razinu motivacije i samopoštovanja učenika te ih priprema različitim fleksibilnim vještinama potrebnima za život. Vjeruje se da razvoj kreativnosti može obogatiti život, da mnogi jezični zadatci kojima se favoriziraju suvremene metode poučavanja oslobađaju kreativnost kod učenika – poglavito one metode i postupci koji su usmjereni na učenika, koji se temelje na interakciji i otvorenosti, stoga su u načelu idealni za poticanje kreativnog razmišljanja i ponašanja učenika (Burton, 2010, prema: Richards, 2013). Kreativna inteligencija postaje važnim čimbenikom učenja jezika, pri čemu komunikacijske metode imaju značajnu ulogu jer ističu funkcionalnu i situacijsku uporabu jezika te metodički postupci poput igranja uloga ili simulacija zahtijevaju od učenika maštu i kreativno razmišljanje (prema: Richards, 2013). Ideje za osmišljavanje kreativnih aktivnosti nastavnici nalaze posvuda: u stručnoj literaturi, u udžbenicima hrvatskoga jezika, u čitankama, metodičkim priručnicima, u internetskim izvorima. Isto tako, nastavnici hrvatskoga jezika u poučavanju gramatike često primjenjuju raznovrsne metodičke postupke koji mogu aktivirati učenike na različite načine. Prije svega, mogu potaknuti socijalizaciju učenika i humor u nastavi, omogućiti slobodu izražavanja i stvaranja te usmjeriti učenike na kreativnost i kritičko mišljenje poput, primjerice, oluje ideja, šest pametnih šešira, razmisli/u paru razmijeni, intervju u tri koraka, kuglični ležaj.

U ovome se radu razmatra mogućnost nalaženja kreativnih ideja u različitim izvorima te se opisuju odabrani metodički postupci kojima se može potaknuti kreativnost. Cilj je istražiti u kojim izvorima nastavnici hrvatskoga jezika nalaze ideje za kreativno poučavanje gramatike te koje metodičke postupke primjenjuju kojima se potiče kreativnost i kritičko mišljenje.

2. IZVORI KREATIVNIH IDEJA

U repertoaru ideja kreativnoga poučavanja važno je stalno nalaziti novo, odnosno mijenjati i prilagođavati postojeće. Naime, s godinama rada u nastavi nastavnici se upoznaju s mnogim strategijama poučavanja, metodama i postupcima i opasnost je u tome što one mogu postati fiksne, što znači da ih nastavnik ne mijenja kada ih jednom prihvati kao prikladne. Međutim, upravo je ta promjena važna, stoga je pretraživanje različitih izvora i nalaženje novih ideja nužno za kreativno poučavanje.

Udžbenici i priručnici obuhvaćaju nastavne sadržaje te metodičke mogućnosti njihova poučavanja, stoga se mogu koristiti u pripremanju i izvedbi nastave. Primjereno su osmišljeni i prilagođeni učeničkoj dobi, nude zadatke različite težine i podržavaju diferencirano učenje. Udžbenik se u nastavi može iskoristiti u cjelini (i udžbenički tekst i metodički pristup), u njemu se mogu pronalaziti nepoznate ili potrebne jezične činjenice, te u svrhu ostvarivanja bilo kojeg socijalnog oblika rada učenika (prema: Težak, 1996). Međutim, događa se da udžbenik u nastavi gramatike nije dovoljno iskorišten. Razumljivo je da se udžbenik na satu gramatike ne primjenjuje uvijek, što stvaralački pristup i dopušta, ali ga nikako ne isključuje iz cjelokupne nastave (prema: Težak, 1996). Udžbenike bi valjalo što češće uključivati u nastavu hrvatskoga jezika, a ne primjenjivati ih samo za vježbanje ili zadavanje domaće zadaće. Nastavnici se mogu služiti istim udžbenikom godinama, ali je moguće napraviti iskorake promjenom načina na koji se mogu iskoristiti udžbenički sadržaji. Primjerice, to se može postići preoblikovanjem udžbeničkoga zadatka ili vježbe, proširivanjem, odnosno dopunjavanjem, personali-

ziranjem udžbeničkoga sadržaja čineći ga boljim nastavnim resursom (prema: Richards, 2013).

Isto tako promjena se može odnositi i na socijalni oblik rada ili metodu te uključivanje učenika u oblikovanje zadatka ili stvaranje zadatka što može pridonijeti zanimljivoj i kreativnoj nastavi. Kreativne su ideje neprocjenjiv doprinos gdje ih se primjenjuje (prema: Brabbs, 2001) i krajnji su izvor cjelokupnoga intelektualnog vlasništva (prema: Farnham, 1994). Međutim, valja imati na umu i to da kreativnost ne zahtijeva samo novost nego i korisnost. Plucker i Beghetto (2004) kažu da ono što je novo, a nema koristi, jednostavno je novo, a ne i kreativno. Isto tako, ono što je korisno, ali nije novo, jedinstveno ili originalno, jednostavno je korisno, ali ne i kreativno (prema: Beghetto, 2005: 157).

Mrežno se okruženje drži prikladnim prostorom koji oslobađa učenike zidova i stranica (prema: Can, 2009) i koji pruža mnogobrojne mogućnosti kreativnih ideja u pripremanju i izvedbi nastave. Uporaba tehnologije, poput interneta, mrežnih stranica i virtualnog okruženja, kreiranja hiperteksta i hipermedije, primjena suradničkoga učenja, oblikovanje scenarija nastave temeljenoga na problemima, izrada otvorenoga softvera i alata, poput Moodlea i BlackBoarda, primjena digitalnih alata za vrednovanje, poput Wordwalla i Quizziza, svakako čini potencijal u poučavanju i učenju (Driscoll, 2000; Duffy i Jonassen, 1992; Schank, 1994; Lebow, 1993; Can, 2006, prema: Can, 2009).

3. KREATIVNI METODIČKI POSTUPCI U POUČAVANJU GRAMATIKE

U poučavanju gramatike često se primjenjuju različiti metodički postupci koji mogu aktivirati učenike na različite načine: potaknuti socijalnu i komunikacijsku kompetenciju, stvaralačko izražavanje, kreativnost, kritičko mišljenje.

Jedan je od takvih postupaka koji aktivira učenikov idejni spektar *oluja ideja*. Riječ je o postupku kojim se potiče slobodno i otvoreno razmišljanje o nekoj temi, odnosno o postupku koji „(...) pomaže da se proširi razumijevanje nekog problema ili da se sakupe ideje za ostvarenje određenog plana” (Niehl i Thömmes, 2002: 71). Oluja ideja primjenjuje

se tako da u određenome vremenu o zadanome pojmu učenici iznesu što više ideja kojih se sjete razmišljajući o zadanome pojmu ili tematskoj riječi, odnosno ono što im „(..) padne na pamet bez obzira na to je li točno ili nije” (Bjedov, 2019: 56). Primjerice, učenicima se može zadati pojam vrste riječi o kojemu mogu zapisati niz: *promjenjivost, jučer, ruka, pridjevi, sebe, prijedlozi...*

Jedan od kreativnih postupaka koji ima svoju primjenu u nastavi gramatike jest i šest pametnih šešira kojim se omogućuje usmjerenost na zadatak, odnosno na temu, iz više različitih motrišta. „Takvim metodičkim postupkom učenici se slobodno izražavaju o nekoj temi, prizivaju predznanje i postavljaju pitanja o određenom problemu” (Bognar, 2010: 9) te postupak omogućuje „da u rješavanju nekih problema prilazimo i kao procesu, i emocionalno, i kritički, i optimistički, tražeći informacije, ali i nove ideje” (Bognar, 2012: 18) što podjela na šest različitih mišljenja, odnosno šešira različitih boja¹ zapravo i obuhvaća. U nastavi gramatike navedeni postupak može biti vrlo poticajan, a Bjedov (2019) navodi primjer primjene ovoga postupka:

„Bijeli šešir: Utvrdite koliko govornih organa sudjeluje u stvaranju glasova te shemu govora.

Crni šešir: Utvrdite moguće probleme, odnosno slaba mjesta u procesu nastajanja glasova, odnosno u govoru.

Zeleni šešir: Što je kreativno u procesu nastajanja glasova? Predložite kreativnu mogućnost stvaranja glasova, odnosno govora.

Žuti šešir: Napišite prednosti nastajanja glasova, odnosno govora.

Crveni šešir: Napišite kako se govor može odraziti na učenike, njihov spoznajni, psihofunkcijski, komunikacijski i odgojni razvoj.

Plavi šešir: Dajte riječ ili bijelomu ili crnomu šeširu. Također, slušajući izlaganje svih ostalih šešira, procijenite njihovu učinkovitost.” (Bjedov, 2019: 61)

Metodičkim postupkom *razmisli/u paru razmijeni* učenici međusobno razmjenjuju razmišljanja ili zapise o zadanoj temi (prema: Bjedov,

¹ **Bijeli šešir** zanimaju informacije, **crveni šešir** iskazuje svoje osjećaje i intuiciju, **crni šešir** upućuje na moguće nedostatke, **žuti šešir** iskazuje pozitivne činjenice, **zeleni je šešir** kreativan i stvara nove ideje, a **plavom je šeširu** zadatak usmjeravati druga mišljenja (Bognar, 2010).

2019). Može se funkcionalno primijeniti u bilo kojoj etapi nastavnoga sata gramatike. Postupak zahtijeva određeno pitanje, temu razgovora ili zadatak i upute te je odličan oblik suradničkoga učenja. Primjerice, postavljanjem pitanja učenicima: *Koji su glavni ciljevi tvorbe riječi?* svaki par, odnosno svaki učenik u paru treba razmisliti o mogućem objašnjenju tvorbe riječi i njezinih ciljeva te razmijeniti mišljenje sa svojim parom.

Intervju kao vježba razgovaranja uključuje međusobno slušanje, naizmjenično govorenje i obostrano razmišljanje. To je „razgovor u kojem jedna osoba ili jedna skupina postavlja pitanja o nekoj temi na koju sugovornik odgovara” (Mattes, 2007: 191). Metodički postupak *intervjua u tri koraka* provodi se u načelu u maloj tročlanoj skupini, a može i u četveročlanoj (Meredith, Steele i Temple, 1998, prema: Kagan, 1992). Sudionici intervjuiraju jedni druge o određenoj temi tako da učenik A postavlja pitanje učeniku B, a učenik C sve zapisuje.² Uloge se izmjenjuju tako da svaki učenik ima sve opisane mogućnosti u ovome postupku (Meredith, Steele i Temple, 1998). Primjerice, učenik A može postaviti pitanje učeniku B: *Kada ćemo uporabiti kratku, a kada dugu množinu u nominativu imenica muškoga roda?*

Metodički postupak *kuglični ležaj* temelji se na raspravljanju kojim se potiče razmjena iskustava i međusobna komunikacija, a pri toj vježbi „jedan partner uvijek sluša, a drugi govori” (Mattes, 2007: 30). U tom postupku sudjeluju dvije skupine učenika. Prva skupina učenika sjedi u vanjskom krugu licem okrenutim prema unutarnjem krugu, a druga skupina u unutarnjem krugu licem okrenutim prema vanjskom krugu. Dakle, uvijek dvoje učenika sjedi licem okrenutim jedan prema drugome. Svi parovi razgovaraju o zadanoj temi, a nakon određenog vremena vanjski se krug pomiče za jedno mjesto udesno. Zatim se ponovno razgovara o temi, samo s drugom osobom (prema: Niehl i Thömmes, 2002). Primjerice, učenicima se kao glavna tema rasprave može zadati upravni govor o kojemu raspravljaju na temelju prethodnih znanja ste-

² Intervju se može ostvariti i u četveročlanoj skupini u kojoj, u tom slučaju, učenik A postavlja pitanje učeniku B, zatim učenik C učeniku D i obrnuto te na kraju članovi skupine razmjenjuju sve odgovore (Bjedov, 2019).

čenih u nastavi hrvatskoga jezika (što je upravni, a što neupravni govor, koji su mogući položaji rečenice navođenja i rečenice objašnjenja u upravnome govoru, kako se upravni govor bilježi u rukopisnom, a kako u tiskanom tekstu).

4. OPIS METODOLOGIJE ISTRAŽIVANJA

Da bi se istražilo kojim se izvorima nastavnici hrvatskoga jezika služe u nalaženju ideja za kreativno poučavanje gramatike te koje kreativne metodičke postupke primjenjuju, provedeno je istraživanje metodološkim postupkom anketiranja kojim su ispitani osnovnoškolski i srednjoškolski nastavnici hrvatskoga jezika. Anketni je upitnik obuhvaćao deset tvrdnja. Za potrebe ovoga rada razložiti će se pet tvrdnja, a ostale će se tvrdnje analizirati u nekom drugom radu. Nastavnici su na početku upitnika trebali navesti podatke o spolu i vrsti škole u kojoj poučavaju. Prvom se tvrdnjom tražilo izjašnjavanje ispitanika o tome u kojoj je mjeri njihova nastava gramatike kreativna, a drugom, trećom i četvrtom tvrdnjom izjašnjavanje o tome pronalaze li kreativne ideje u stručnoj literaturi, udžbenicima i na internetu. Posljednja tvrdnja zahtijevala je izjašnjavanje o primjeni pet odabranih metodičkih postupaka u nastavi gramatike hrvatskoga jezika: oluja ideja, šest pametnih šešira, razmisli/u paru razmijeni, intervju u tri koraka i kuglični ležaj. Uz navedene je tvrdnje ponuđena ljestvica s trima mogućim odgovorima: (1) *nikad*, (2) *ponekad*, (3) *često*, pri čemu su nastavnici trebali izabrati jedan odgovor te uz svaku tvrdnju (osim posljednje) obrazložiti svoj izbor odgovora.

Anketiranje nastavnika provedeno je tijekom 2021. godine preko platforme Google obrasci. Upitnik je postavljen u Facebook grupama³ te je takav način anketiranja omogućio sudjelovanje nastavnika hrvatskoga jezika u cijeloj Republici Hrvatskoj. Platforma Google obrasci obrađuje podatke te ih prikazuje grafički, brojčano i u postotnom omjeru. Anketna je pitanja moguće pregledati pojedinačno, ali i odjednom sve

³ *Materijali za učitelje hrvatskog jezika, Kreativni pristup lektiri, Stručni ispit-hrvatski jezik i književnost, Metodika hrvatskog u vrtiću i školi, Volim hrvatski, Školska zbornica te Učitelji, nastavnici, profesori.*

odgovore jednoga ispitanog nastavnika. Anketni je upitnik u potpunosti bio dobrovoljan i anonimn te ne dopušta prikaz osobnih podataka ispitanika, što omogućuje sigurnost. Svi dobiveni odgovori o odabranim tvrdnjama, prikupljeni anketnim upitnikom na uzorku ispitanih nastavnika hrvatskoga jezika u osnovnim i srednjim školama, prikazani su u brojčanim i postotnim omjerima. Svaka se tvrdnja razlaže i analizira u zasebnom potpoglavlju. Također, prikazuju se i sva obrazloženja pojedinih odgovora koja su nastavnici napisali i to u izvornom obliku bez prepravljavanja i jezičnog uređivanja.

4.1. ISPITANICI

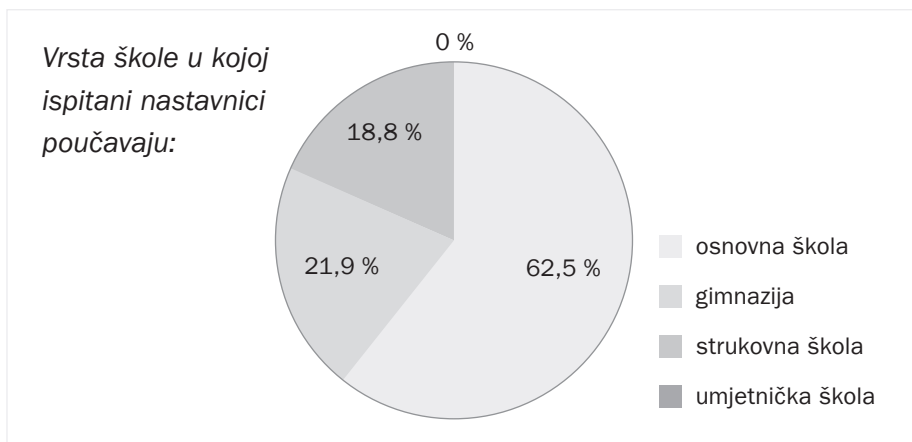
Uzorak je istraživanja obuhvatio 32 nastavnika hrvatskoga jezika iz različitih vrsta škola. Sudjelovalo je troje ispitanika muškoga spola i 29 ispitanica ženskoga spola. Podatci o uzorku nastavnika prikazani su u brojčanom i postotnom omjeru u Tablici 1.

Tablica 1. Ispitanici

Ispitanici	Broj ispitanika	Postotak
Muški spol	3	9,4 %
Ženski spol	29	90,6 %
Ukupno	32	100 %

Od 32 ispitanika, njih 20 nastavnici su u osnovnoj školi, a 12 (13)⁴ nastavnika je u srednjoj školi, i to po 6 ispitanika u gimnaziji i strukovnoj školi. U umjetničkoj srednjoj školi ne poučava niti jedan ispitanik. Podatci o vrsti škole u kojoj ispitani nastavnici poučavaju prikazani su na Slici 1.

⁴ Za podatak o vrsti škole moguće je bilo označiti više odgovora ako nastavnik predaje u dvjema školama ili više škola. Zbog toga je moguće minimalno odstupanje od 100 %. U ovom slučaju cjelokupan postotak iznosi 102,9 %.

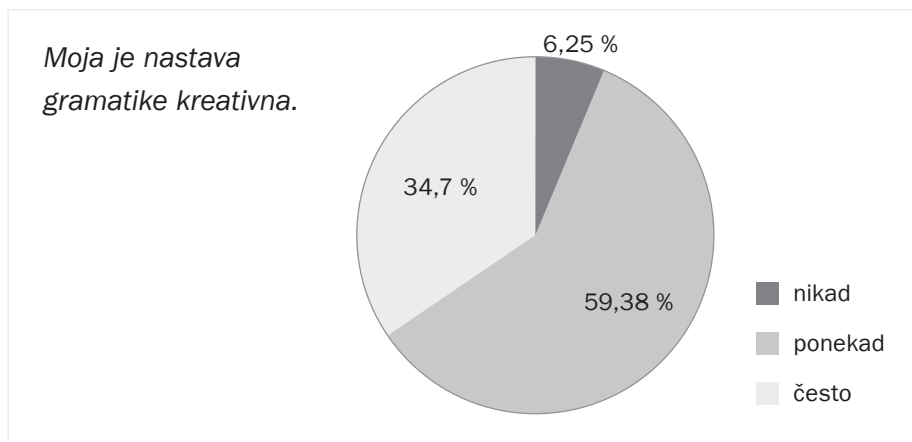
Slika 1. Vrsta škole u kojoj ispitani nastavnici poučavaju

5. REZULTATI I RASPRAVA

U ovome se poglavlju prikazuju rezultati provedene ankete o kreativnosti u nastavi gramatike, o tome pronalaze li ispitani nastavnici hrvatskoga jezika kreativne ideje u stručnoj literaturi, udžbenicima i na internetu. Također se prikazuju rezultati izjašnjavanja ispitanika o primjeni pet odabranih metodičkih postupaka u nastavi gramatike hrvatskoga jezika: oluja ideja, šest pametnih šešira, razmisli/u paru razmijeni, intervju u tri koraka i kuglični ležaj.

5.1. KREATIVNOST U NASTAVI GRAMATIKE

O tvrdnji *Moja je nastava gramatike kreativna* najviše je ispitanika, njih 19 (69,38 %), odabralo odgovor *ponekad*. Odgovor često odabralo je 11 (34,37 %) ispitanika, dok se odgovorom *nikad* izjasnilo preostalih 2 nastavnika (6,25 %). Rezultati su prikazani na Slici 2.

Slika 2. Kreativnost u nastavi gramatike

Ova je tvrdnja zahtijevala obrazloženje odabranoga odgovora, stoga se sva obrazloženja navode u primjerima (1a), (1b) i (1c). Od ukupno 32 ispitana nastavnika, njih 29 obrazložilo je svoj odgovor, što čini 90 % ispitanika.

(1a) nikad

Ja nisam kreativna. / Moja nastava gramatike je uglavnom uobičajen nastavni proces, jedino na satima usustavljanja i na ponavljanjima na kraju nastavne godine kad je kreativnije.

Poznata je činjenica kako neki nastavnici za sebe tvrde da nisu kreativni, što se vidi i iz obrazloženja navedenoga u (1a). Iako je riječ o samo jednom obrazloženju, nije zanemarivo prokomentirati ga. Kreativnost se može promatrati kao osobina, ali i kao način poučavanja. Kreativni nastavnici pokreću maštu, nadahnjuju svojim individualnim načinom poučavanja, motiviraju svoje učenike, osmišljavaju svrhovite aktivnosti i zadatke, spremni su slijediti svoju intuiciju, isprobati nove pristupe, strategije, spremni su eksperimentirati. Njihovo je poučavanje jedinstveno iskustvo, upoznati su sa širokim rasponom strategija, metoda i postupaka, razvidna je spremnost na odustajanje od ustaljenih postupaka i korištenje vlastitih rješenja (prema: Richards, 2013). Pro-

matrajući navedeno obrazloženje u ovom kontekstu, značilo bi da nastavnik ne posjeduje kreativne osobine, što može, ali i ne mora značiti da nastavnikova nastava *nikada* nije kreativna. Isto tako, kreativnost na satima usustavljivanja i ponavljanja (razvidno u drugom obrazloženju odgovora *nikad* (1a)) ipak znači da je nastava kreativna, ali nedosljedno.

(1b) ponekad

Nemam uvijek vremena, volje niti ideje za igrifikaciju i smišljanje novih aktivnosti. / Nastojim povezati nastavu jezika s jezičnim primjerima iz svakodnevnog života – jezikom medija, natpisima po gradu (trgovine, reklame, putokazi) itd. I od učenika očekujem da istražuju, pronalaze primjere, rješavaju dvojbe. / Ponekad koristim različite igre s ciljem zanimljivijeg ponavljanja i usustavljivanja gradiva. / Ovisi o nastavnoj jedinici, motiviranosti učenika i vremenu koje imam. / U skladu s vremenom i ciljevima koje želim postići. / Povremeno sam, zbog nedostatka vremena, primorana preskočiti kreativne načine rada. / Koliko to vremenski plan i program dopušta, jezično gradivo obrađujemo uz kartice, kvizove, u skupnim radovima, predviđanjem pitanja za test... / Ovisi o nastavnoj jedinici. / Prevelik opseg gradiva ne ostavlja vremena za puno kreativnih metoda. / Digitalni alati pomažu u tome. / Gramatika nije previše zastupljena u srednjim strukovnim školama. / Ponavljanje kroz igru, natjecanja u parovima ili skupinama uz vremensko ograničenje (u raznim fazama sata). / Previše je ishoda da bi svaki sat mogao biti kreativan. Često jurimo kroz sadržaje. Sat pisane provjere teško može biti kreativan. Mora biti takav da su učenici u sigurnoj zoni. / Okolnosti su nemotivirajuće. / Često povezujem nastavu gramatike s ostalim područjima hrvatskoga jezika, a ponekad i s ostalim predmetima pokušavajući unijeti životnost i kreativnost i u proces učenja, ali i ponavljanje i uvježbavanje. / Trudim se satove ponavljanja učiniti zanimljivima. / Gramatika je uglavnom učenicima apstraktna i potrebni su im konkretni i jasni primjeri. / Volim taj dio nastave Hrvatskoga jezika.

U navedenim je obrazloženjima, s jedne strane, razvidan trud ispitanih nastavnika i nastojanje učiniti nastavu gramatike kreativnom. Nastavnici ističu različite digitalne alate, kartice, kvizove, rad u paru ili skupini, natjecanja i slično kao poticajne metodičke mogućnosti i aktivnosti koje primjenjuju da bi nastava bila zanimljiva i kreativna. Međutim, s

druge strane, uočavaju se i obrazloženja koja se odnose na nedostatak vremena, prevelik opseg nastavnih sadržaja, previše ishoda, nemotivirajuće okolnosti, nezastupljenost gramatike u srednjim strukovnim školama pa čak i zastupljenost apstraktnosti u poučavanju i razumijevanju gramatike. Navedeni razlozi zbog kojih je nastava gramatike *ponekad* kreativna mogu biti diskutabilni. Naime, kreativnost ne treba promatrati kao neobveznu komponentu kojom bi se nastava učinila zanimljivom niti nekom vrstom luksuza rezerviranim za nadarene, nego kao središnjicom za uspješno poučavanje i učenje. Znači, kreativnost treba biti svrhovitost; prava kreativnost nije dekorativnost, nego vrijednost koja donosi konkretne ishode učenja utemeljene na nastavnikovu znanju i planiranju nastave (prema: Richards i Cotterall, 2016).

(1c) često

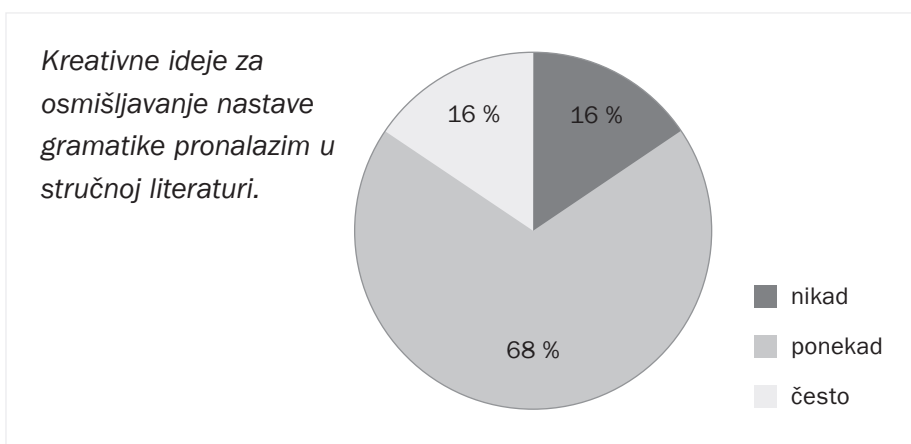
Digitalne igre, izrada plakata, PPT, umne mape, križaljke... / Zabavne motivacije, kreativni zadatci za ponavljanje naučenoga, izrada i rješavanje kvizova, natjecanja, igre... / Koristim dramske tehnike. / Radimo projekte, npr. Pravopisni odred, ilustracije i vizualizacije određenih jezičnih pojava, pitanja... / Kreativne metodičke postupke većinom primjenjujem tijekom ponavljanja nastavnih sadržaja. / Pp prezentacije, kvizovi, razne igre... / Tijekom svakog sata nastojim primijeniti druge, dotad neprimijenjene metodičke postupke. Ponekad je riječ i o postupcima baziranim na igri. / Kroz igru djeca bolje pamte, a samim time i uče. / Nikad ne predajem frontalno, uvijek nalazim nove načine, interaktivne materijale te tražim što veće sudjelovanje učenika u kreiranju sata.

Iz nastavnčkih je obrazloženja uz odgovor često razvidno da primjenjuju različite metodičke postupke kojima nastavu žele učiniti zanimljivom i kreativnom te kojima nastoje aktivno uključiti učenike u *kreiranje sata*. Isto tako, uočava se inovativnost, odnosno trud u odabiru i primjeni *dotad neprimijenjenih metodičkih postupaka*. Osobito je zanimljivo isticanje igre kao postupka čijom primjenom *djeca bolje pamte, a samim time i uče*. Igra je svakako prikladan i kreativan postupak učenja koji podrazumijeva unutarnju motivaciju, zabavna je i nije podložna perfekcionizmu svakodnevnog života. Naravno, zabava ne znači samo nefor-

malnu interakciju i opuštenu atmosferu, nego uključuje i napor učenja. Igrama se podržavaju kognitivni, afektivni i psihomotorički angažman učenja i usmjerene su ciljevima učenja. Nova se znanja generiraju u novim marginama i akcijskim poljima, stoga je proces čuvanja naučenoga i ponovnoga stvaranja stalno aktivan. Igrom se promovira logika i strategija, kreativne ideje, vještine predviđanja i razmišljanja, kognitivne vještine, znanje i razumijevanje. Pobuđuje se radoznalost, razigrani se zadatak shvaća kao izazov, potiče se zanimanje za nove veze, produbljuje se mašta i razvija dalje (Riechers i Gomell, prema: Bjedov, 2021). I sami učenici igru u nastavi hrvatskoga jezika procjenjuju čimbenikom zanimljivosti, odnosno razlogom zbog kojega vole nastavu hrvatskoga jezika. „Neki su mi sati zanimljivi... zato što učimo kroz igru... volim učiti kroz igru, filmove, stripove.” (Bjedov, 2019: 32)

5.2. KREATIVNE IDEJE U STRUČNOJ LITERaturi

O tvrdnji *Kreativne ideje za osmišljavanje nastave gramatike pronalazim u stručnoj literaturi* najviše se ispitanika izjasnilo odgovorom *ponekad*, njih 22 (68 %), dok je odgovore *često* i *nikad* odabrao jednak broj ispitanika, njih 5 (16 %), za svaki odgovor. Rezultati su prikazani na Slici 3.

Slika 3. Pronalazak kreativnih ideja u stručnoj literaturi

Navedena tvrdnja zahtijevala je obrazloženje odabranih odgovora koji se navode u primjerima (2a), (2b) i (2c). Svoj odgovor obrazložilo je 29 (90 %) ispitanika.

(2a) nikad

Većinom ideje prikupljam u neakvim nastavničkim grupama. / Nemam vremena proučavati literaturu. / Nema baš puno u literaturi. / Uglavnom sve smislim sama.

I u ovim je obrazloženjima uočljivo isticanje nedostatka vremena za proučavanje stručne literature, odnosno nedostatak kreativnih ideja u literaturi. Isto je tako razvidno da je jedna nastavnica istaknula kako ideje uglavnom prikuplja *u neakvim nastavničkim grupama*, a druga da uglavnom ideje osmišljava sama. Stručna literatura svakako može i treba biti izvorom kreativnih ideja, a pretraživanje i iščitavanje takve literature nastavnikovim permanentnim stručnim usavršavanjem. Nedostatak vremena dvojbena je razlogom koji navode ispitanici nastavnici jer i prikupljanje ideja u nastavničkim grupama također traži određeno vrijeme, kao i samostalno osmišljavanje kreativnih ideja.

(2b) ponekad

Ponekad radim i prema obrascima nastave koji se mogu naći u literaturi (dijelom onoj starijoj iz vremena kada sam studirala, dijelom iz literature novijeg datuma dostupne putem mreže. / Ponekad primjenjujem tuđe ideje. / Ponekad čitam stručnu literaturu o poučavanju gramatike. / Nema puno stručne literature o kreativnim metodama u poučavanju jezika, a kad i ima, uglavnom su to metodički postupci koji se ponavljaju. / Mislim na jezične i metodičke priručnike. / Ne stignem se previše baviti literaturom. Češće preuzimam primjere dobre prakse ili samostalno kreiram sat. / Kreativne ideje često dobivam zahvaljujući iskustvima kolega/kolegica. / Ponekad u literaturi, ponekad se sama sjetim ideje. / Kombiniram različite udžbenike, stručnu literaturu i digitalne sadržaje te tako dobivam ideje za svoju nastavu. / Ponekad uspijem nešto pronaći, ali... / Najviše ideja nalazim u priručnicima vezanima za primjenu dramskih metoda i igara u nastavi HJ. / Ponekad ih sama osmislim, bez literature. / Ranije su primjeri dobre prakse objavljivani u časopisima (Metodički profili, ZaGovor), danas više po nastavničkim gru-

pama na netu. / Ponekad sama smišljam, ponekad se poslužim iskustvima drugih. / Većinom smišljam sam. / Ponekad pronalazim u stručnoj literaturi, ponekad u izdavačkim dodatnim materijalima, ponekad u fejsbukovskim grupama, a ponekad mi i samoj nešto na um sine. / Većinom sama smišljam satove. / Tražim ideje i prilagodim ih svojim učenicima. / Već gotove ili potaknu na stvaranje vlastitih. / Ponekad u literaturi, ponekad pomoću interneta. / Ponekad pronalazim i kombiniram različite metode rada.

O pronalasku kreativnih ideja u stručnoj literaturi najviše je obrazložena uz odgovor *ponekad*. Ako se pogledaju ta obrazložena navedena u (2b), tada se uočava da ispitanici odvajaju vrijeme za pronalaženje kreativnih ideja u stručnoj literaturi, ali i u drugim publikacijama (i starijega datuma) te mrežnim izvorima. Također je zanimljiv podatak da se i u časopisima *Metodički profili* i *ZaGovor* mogu pronaći kreativne ideje. Takva pretraživanja i iščitavanja svakako mogu potaknuti nastavnike na generiranje vlastitih kreativnih ideja, ali i na preoblikovanje poznatih i postojećih. Tom se kombinacijom mogu postići snažni učinci u nastavi.

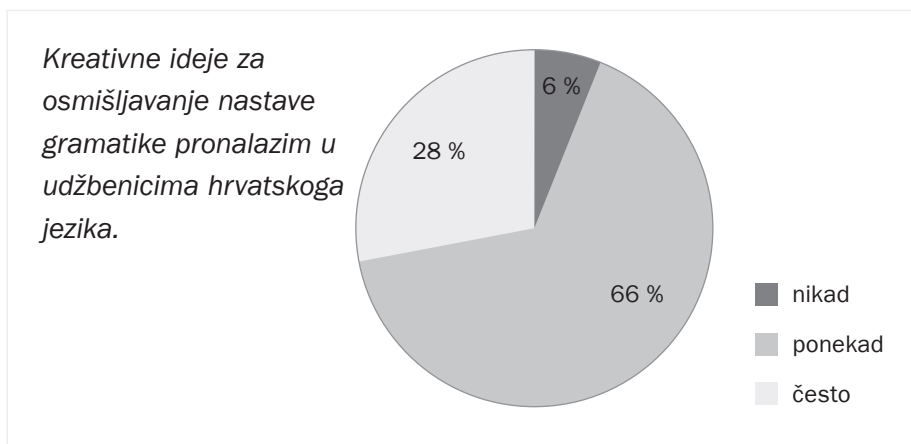
(2c) često

Literaturu o kreativnim metoda u nastavi općenito pratim. Pratim i područja pedagogije i metodike. / Primjera je puno i raznovrsni su. / Literatura. / Kreativne ideje pronalazim u metodičkim priručnicima, a dosta se toga sjećam i s fakulteta pa mi to pomogne u osmišljavanju aktivnosti.

Četvero ispitanih nastavnika obrazložilo je svoj odgovor često u odnosu na tvrdnju o pronalasku kreativnih ideja za osmišljavanje nastave gramatike u stručnoj literaturi. U njihovim se odgovorima može iščitati kontinuitet, zatim raznovrsnost primjera te širina literature koja obuhvaća ne samo metodičko područje nego i područje pedagogije. Iako su obrazložena uz ovaj odgovor malobrojna, ipak su određenim pokazateljem prepoznavanja važnosti i svrhovitosti praćenja stručne literature što svakako može obogatiti nastavnikovu perspektivu ne samo u nalaženju kreativnih ideja u poučavanju gramatike nego i u cjelokupnom osmišljavanju nastave hrvatskoga jezika.

5.3. KREATIVNE IDEJE U UDŽBENICIMA HRVATSKOGA JEZIKA

Ispitani nastavnici trebali su se izjasniti o tvrdnji *Kreativne ideje za osmišljavanje nastave gramatike pronalazim u udžbenicima hrvatskoga jezika* jednim od ponuđenih triju odgovora te obrazložiti svoj odgovor. Najviše ispitanika označilo je ponovno odgovor *ponekad*, njih 21 (66 %). Nadalje, odgovor često odabralo je 9 ispitanika (28 %), a odgovor *nikad* njih 2 (6 %). Na Slici 4 prikazani su rezultati.

Slika 4. Pronalazak kreativnih ideja u udžbenicima hrvatskoga jezika

Tvrdnja je zahtijevala dodatno pojašnjenje, a to je učinilo 28 (87 %) ispitanika. Odgovori su prikazani u primjeru (3a), (3b) i (3c).

(3a) nikad

U metodičkim priručnicima uz udžbenike da, ali u udžbenicima ne.

U navedenom obrazloženju razvidno je ispitanikovo korištenje metodičkim priručnicima, što je razumljivo jer su metodički priručnici i namijenjeni upravo nastavnicima. Međutim, udžbenici svakako mogu biti zanimljiv izvor kreativnih ideja u poučavanju gramatike jer je riječ o knjigama u kojima se „(...) znanstveni ili stručni sadržaji prerađuju na poseban način, prema određenim pedagoškim, psihološkim i didaktičko-metodičkim načelima” (Malić, 1986: 7). Znači, ta didaktičko-metodička

paradigma, kao *differentia specifica* (Nemeth-Jajić, 2007), temeljna je odrednica prema kojoj je i projektiran udžbenik kao izvor znanja, što može otvoriti različite metodičke mogućnosti.

(3b) ponekad

...jer su tamo. / U novim ih je udžbenicima više nego u starima. U starima su bila samo pitanja u RB. / Sve može biti izvor ideja, pa i udžbenik. / Ponekad dobijem ideju koju doradim. / Kako se izdavači bore za izbor, tako i ja koristim zanimljive zadatke koje pronađem. / Nisu svi sadržaji jednako metodički opremljeni i zanimljivi. / Udžbenici su vrijedan izvor informacija. / Većina današnjih udžbenika nudi ideje za obradu nastavnog gradiva. / Nađe se, ali rijetko nekakav prijedlog u udžbenicima, a da nije puka igrifikacija. / Najčešće na digitalnim platformama koje prate udžbenike. / Primjeri često uključuju sredstva koje škola ne posjeduje. / Više u priručnicima za nastavnike, nego u samom udžbeniku. / Kako ovo obrazložiti? Ondje su. Pronađem ih. / Pročitam i odaberem što smatram primjenjivim. / Češće u dodatnim materijalima koji idu uz udžbenike. / Mogu se naći i u udžbenicima. / U udžbenicima se također mogu pronaći kreativni zadaci koje upotrijebim za nastavu gramatike. / Ako je dobro koncipirano i da se može svjediti učenicima. / Ponekad bude koja zgodna ideja.

Posve je razumljivo da se u metodičkim priručnicima namijenjenima nastavnicima mogu pronaći kreativne ideje, što je navedeno u obrazloženjima. Međutim, isto tako, zanimljivo je isticanje da su udžbenici *vrijedan izvor informacija* te da se mogu naći kreativne ideje i u njima, poglavito u novim udžbenicima. Naime, suvremeni udžbenici bogato opremljeni tekstovima koji su stilski i funkcionalno raznovrsni, zatim likovnim i grafičkim rješenjima te nelinearnim bilješkama predstavljaju vrijedan kreativan resurs. Isto tako, i sama inicijativa nastavnika kao i intervencija u odnosu na udžbenički sadržaj snažan su doprinos kreativnoj nastavi. Dakako, obrazloženje *Primjeri često uključuju sredstva koje škola ne posjeduje* otvara i jedno novo pitanje, a to je opremljenost naših škola i njihove materijalne mogućnosti.

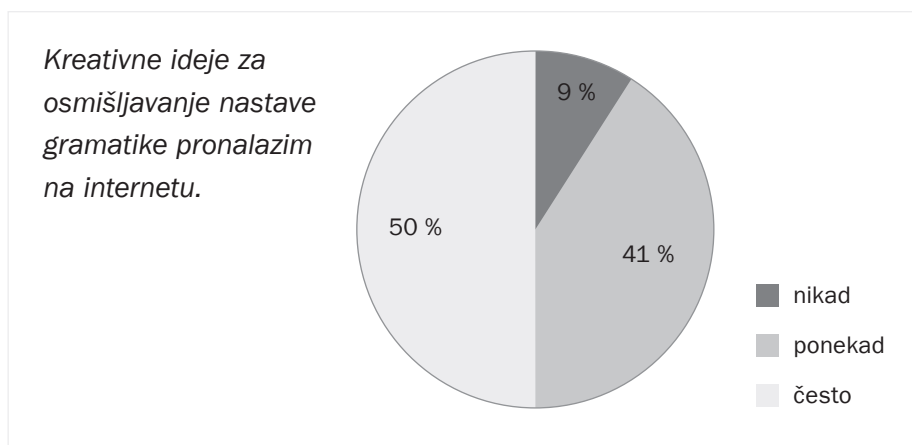
(3c) često

Osim odabranoga udžbenika „posuđujem” kreativne ideje i iz udžbenika ostalih autora/nakladnika. U svakome od njih mogu se naći odlične i vrlo primjenjive ideje. / Kreativne zadatke pronalazim u udžbeniku i po potrebi, ako vidim da bi odgovarali mojim učenicima, koristim ih. / Kombiniram različite udžbenike. / Udžbenik je osnova proučavanja. / Udžbenici često donose brojne i kreativne ideje. / Često ima zanimljivih ideja. / Pitanja iz lekcije. / Ima kreativnih rješenja.

Višestruka svrhovitost udžbenika i udžbeničke literature razvidna je u obrazloženjima uz odgovor često, navedenima u (3c). Pohvalna je uporaba i pretraživanje svih dostupnih udžbenika, a ne samo onoga kojim se koriste učenici u određenom razredu jer bi fokusiranje samo na jedan udžbenik i njegove mogućnosti dovelo do ograničenosti i skučnosti, što svakako nije obilježje kreativnosti.

5.4. KREATIVNE IDEJE NA INTERNETU

Svi su se ispitanici nastavnici izjasnili jednim od ponuđenih odgovora o tvrdnji *Kreativne ideje za osmišljavanje nastave gramatike pronalazim na internetu*. Njih 16 (50 %) označilo je odgovor često, 13 (41 %) ispitanika odgovor ponekad, a njih 3 (9 %) odgovor nikad. Rezultati navedene tvrdnje prikazani su na Slici 5.

Slika 5. Pronalazak kreativnih ideja na internetu

Uz tvrdnju se tražilo obrazloženje te su nastavnički odgovori navedeni u primjerima (4a), (4b) i (4c), a svoje odgovore dalo je 26 (81 %) ispitanika.

(4a) nikad

Ne tražim ideje za nastavu gramatike na internetu. / Rijetko tražim ideje na internetu.

U prvom kategoričkom obrazloženju jasno je da ispitanik ne traži kreativne ideje za poučavanje nastave gramatike na internetu što je pomalo neobično u današnje vrijeme internetske komunikacije. U drugom obrazloženju vidljivo je da pretraga interneta radi pronalaženja kreativnih ideja ipak postoji, ali rijetko.

(4b) ponekad

Najčešće ih pronalazim na internetu: u učiteljskim grupama na FB i sl. / Wordwall i drugi alati. / Najčešće u nastavničkim grupama i sl. / Ponekad. / Jednako kao i prethodna obrazloženja. / Najčešće na Facebooku. / Pomaže i razmjena ideja što ih kolegice dijele. / Na internetu pretražujem metode u različitim akademskim člancima. / Povremeno i na stranicama bude nešto što mogu iskoristiti u svojoj učionici. / Ponekad se služim izvorima.

U navedenim obrazloženjima razvidno je kako društvene mreže mogu biti itekako koristan izvor informacija i ideja za nastavu. Isto tako i različiti digitalni alati koji su svoju ekspanziju doživjeli upravo u ovo pandemijsko vrijeme imaju svoj vrijedan doprinos i u nastavi hrvatskoga jezika. Jedan od njih je i Wordwall (koji ističe jedan ispitanik), interaktivni digitalni alat koji služi za uvježbavanje, suradnju i praćenje učeničkog napretka. Internet je i vrijedan izvor akademskih članaka o čijim se pretraživanjima izjasnio jedan ispitanik.

(4c) često

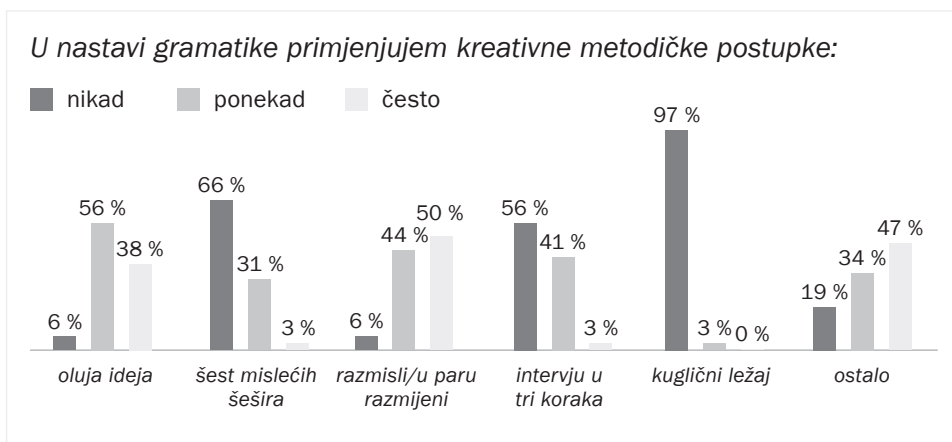
Na dnevnoj bazi koristim sve što internet nudi, većim dijelom stranice izdavačkih kuća i slične stranice, ali i kreativne ideje drugih kolega/ica dostupne putem interneta. / Corona je kriva za sve. / Materijali koje dijele

nastavnici, primjeri dobre prakse, nakladnici udžbenika, webinar i ostale edukacije. / Da, ima puno grupa i na faceu gdje se dijele ideje. / Jako često nalazim ideje na internetu. Članica sam mnogih nastavničkih grupa u kojima se izmjenjuju ideje. / Proučavam nove digitalne alate i sadržaje. / Na fb stranicama uz udžbenike kojima se služim te na fb grupi HJ u OŠ. / Grupe HJ na Facebooku. / U nastavničkim grupama ima zanimljivih primjera dobre prakse. / Internet također često pruža ideje. / U grupama nastavnika hrvatskog jezika kolege dijele zanimljive ideje i svoje materijale. Na Wordwallu su brojni materijali postavljeni javno (kvizovi, igrice). / Volim dijeliti primjere dobre prakse kao i koristiti iskustva kolegica. / Virtualne grupe. / Nova tehnologija i iskustva.

Navedena obrazloženja uz odgovor često upućuju na zaključak kako su ispitani nastavnici intenzivno u doticaju s internetom i mogućnostima koje on pruža (*Na dnevnoj bazi...*). Internetski prostor nije samo izvor informacija i ideja, nego i mjesto njihove razmjene. Različiti mrežni alati kao i mogućnosti edukacije preko *webinara* i videokonferencija preusmjerili su nastavnike na drukčiju komunikaciju, čemu je svakako pridonijela i trenutačna pandemijska situacija (*Corona je kriva za sve.*). To je uvjetovalo i čvršće povezivanje nastavnika na društvenim mrežama, a samim tim i stručnu komunikaciju te razmjenu iskustava i ideja.

5.5. PRIMJENA KREATIVNIH METODIČKIH POSTUPAKA U NASTAVI GRAMATIKE

U okviru posljednje tvrdnje *U nastavi gramatike primjenjujem kreativne metodičke postupke* bilo je navedeno pet kreativnih metodičkih postupaka, a ispitanici su trebali odabrati koje navedene metodičke postupke primjenjuju u svojoj nastavi gramatike na ljestvici od jedan do tri. Od ispitanika se zahtijevalo izjašnjavanje o primjeni sljedećih metodičkih postupaka u nastavi gramatike: *oluja ideja*, *šest pametnih šešira*, *razmisli/u paru razmijeni*, *intervju u tri koraka* i *kuglični ležaj*. Ispitanici ma je ponuđena i mogućnost *ostalo* u kojoj su trebali napisati o kojim je metodičkim postupcima riječ ako primjenjuju neke druge metodičke postupke koji nisu navedeni u tablici. Tvrdnja nije zahtijevala dodatna pojašnjenja ispitanih nastavnika. Rezultati su prikazani na Slici 6.

Slika 6. Primjena kreativnih metodičkih postupaka u nastavi gramatike

Najviše je nastavnika uz kreativni metodički postupak **oluje ideja** pridružilo odgovor *ponekad*, njih 18, što čini 56 % ispitanika. Nadalje, odgovor *često* odabralo je 12 (38 %) ispitanika, a odgovor *nikad* njih 2 (6 %).

Izrazito kreativan metodički postupak **šest pametnih šešira** velik broj ispitanika, njih 21 (66 %), u svojoj nastavi gramatike uopće ne primjenjuje. Odgovor *ponekad* odabralo je 10 (31 %) ispitanika, a samo 1 (3 %) ispitanik odabrao je odgovor *često*.

Za metodički postupak **razmisli/u paru razmijeni** polovica je ispitanika označila odgovor *često*, njih 16 (50 %) od ukupnog broja 32. Odgovorom *ponekad* izjasnilo se 14 (44 %) ispitanika, a odgovorom *nikad* njih 2 (6 %).

Intervju u tri koraka više od polovice ispitanika, njih 18 (56 %), u svojoj nastavi gramatike ne primjenjuje, što su i označili odgovorom *nikad*. Nadalje, 13 (41 %) ispitanika metodički postupak intervju u tri koraka *ponekad* primjenjuju u nastavi gramatike, a samo 1 (3 %) ispitanik primjenjuje ga *često*.

Metodički postupak **kuglični ležaj** čak 31 (97 %) ispitanik ne primjenjuje *nikad* u svojoj nastavi gramatike, a samo 1 (3 %) ispitanik primjenjuje ga *ponekad*. Vidljivo je da nijedan od ispitanika, dakle 0 %, taj me-

todički postupak i njegovo primjenjivanje nije označio odgovorom često. Kuglični se ležaj odlično može primijeniti u nastavi gramatike, a ujedno se njime može i potaknuti učenička suradnja, razvijati slušanje, govorenje i pamćenje. Zbog toga nastavnički odgovori ne bi trebali biti takvi, a samim takvim odgovorima dolazi se do pitanja je li ispitanicima taj metodički postupak kugličnog ležaja uopće poznat.

Uz pojam **ostalo** 15 (47 %) ispitanika označilo je odgovor često, njih 11 (34 %) odgovor *ponekad*, a 6 (19 %) ispitanika odgovor *nikad*. Od 32 ispitanika, njih 16 (50 %) ponudilo je nekoliko metodičkih postupaka koje primjenjuju u svojoj nastavi gramatike, primjerice umne mape, slagalicu, Vennov dijagram, različite dramske postupke i druge. Odgovori su navedeni u Tablici 2.

Tablica 2. Ostali metodički postupci

nikad	ponekad	često
<i>Za ove navedene tehnike nikad nisam ni čula.</i>	<i>Umna mapa, prezentacija, dramske igre (npr. voćna salata)... Primjenjujem ih rijetko.</i>	<i>Mentalne mape</i>
	<i>Sparivanje surečenica (na kartončićima)</i>	<i>Slagalice, kvizovi</i>
	<i>Društvene igre modificirane za nastavu, igre u prostoru, dramske igre, vježbe i tehnike, likovne tehnike, glazbeno-plesne igre...</i>	<i>Primjenjujem natjecateljske igre u kojima se rješavaju različiti zadaci.</i>
	<i>Vruća olovka.</i>	<i>Kartice, vrući stolac...</i>
	<i>Slagalice, razmisli spari razmijeni, pantomima</i>	<i>Za uvježbavanje sklonidbe – igru s kockicom (poput „Čovječe, ne ljuti se!”)</i>
	<i>Memori, poveži par, igra asocijacije, piramida, dan-noć.</i>	<i>Tko će smisliti više primjera uz pješćani sat (ovisno o nastavnoj temi)</i>
	<i>Vennov dijagram</i>	<i>Vennov dijagram, umna mapa</i>
	<i>Rebus, križaljka, insert</i>	<i>Dramske</i>
		<i>Istraživački, skupni i pojedinačni rad</i>

nikad	ponekad	često
		<i>Svi protiv nastavnika, gramatička odbojka.</i>
		<i>Vennov dijagram, T-tablica</i>

6. ZAKLJUČAK

Kreativne ideje i postupci imaju važnu ulogu u poučavanju gramatike. Njihovom se primjenom ostvaruju pozitivne implikacije na učenikovu motivaciju i učenje te aktivnu uključenost u nastavni rad. Funkcionalna i situacijska uporaba jezika zahtjev je suvremene nastave, stoga kreativnim idejama i postupcima treba osigurati i omogućiti otvorenost, interakciju, simulaciju, maštu i fluidno razmišljanje. Za takva su nastojanja potrebni nastavnikovi naponi u osmišljavanju kreativne nastave, a ideje se mogu pronaći u mnogobrojnim izvorima: u udžbenicima hrvatskoga jezika, u metodičkim priručnicima, u stručnoj literaturi, u mrežnim izvorima. Isto tako, primjenom različitih metodičkih postupaka moguće je kod učenika izazvati kreativnost, slobodu izražavanja, potaknuti stvaralačke mogućnosti uporabe jezika. Na temelju provedenoga istraživanja o kreativnosti u nastavi gramatike među ispitanim nastavnicima hrvatskoga jezika može se zaključiti da se nastavnici trude i nastoje učiniti nastavu gramatike kreativnom primjenjujući različite ideje, aktivnosti i postupke, ali su i nadalje potrebni dodatni naponi u usklađivanju zadanih ishoda učenja i raspoloživoga vremena. Za kreativnu nastavu gramatike nije dovoljno postojeće znanje nego se ti resursi trebaju stalno obogaćivati novim spoznajama koje nudi stručna literatura, udžbenici, metodički priručnici i, dakako, internetski izvori. Nastavnici se koriste navedenim izvorima u pronalasku kreativnih ideja, pri čemu internet postaje važnim i sve većim izvorom kreativnoga potencijala za nastavu gramatike, ali i načinom čvršćega povezivanja nastavnika preko društvenih mreža što omogućuje stručnu komunikaciju i razmjenu ideja. Ova tema i nadalje treba biti predmetom razgovora stručne javnosti, ali i različitih znanstvenih istraživanja. To su vrijedni doprinosi ostvarivanju suvremene nastave hrvatskoga jezika, nastave usmjerene učenicima, a samim tim i njezinu unaprjeđivanju.

7. LITERATURA

- Beghetto, Ronald A. 2005. *Does Assessment Kill Student Creativity?* The Educational Forum, 69, 254–263.
- Bjedov, Vesna. 2019. *Učenik u nastavi hrvatskoga jezika*. Matica hrvatska Ogranak Osijek. Osijek.
- Bjedov, Vesna. 2021. *O zanimljivosti nastave hrvatskoga jezika iz perspektive učenika*. U: „Od Pavlimira do riči šokačke. Zbornik Ljiljane Kolenić”. Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera Osijek, 201–219.
- Bognar, Branko. 2010. *Škola koja razvija kreativnost*. Pristup ostvaren 6. svibnja 2021. <http://www.nastavnickovodstvo.net/index.php/component/phocadownload/category/9-kreativnost?download=81:kolajkoja-razvija-kreativnost>
- Bognar, Ladislav. 2012. *Kreativnost u nastavi*. Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju, 153 (1), 9–20.
- Brabbs, Cordelia. 2001. *Bringing out ideas and creative skills*. Journal of Marketing Education, 26, 33.
- Can, Tuncer. 2006. *Teaching foreign languages via video conference (a practice paper) in Lifelong Open and Flexible Learning in the Globalized World Proceedings*. International Open and Distance Learning (IODL) Symposium. Anadolu University, Eskişehir. Turkey, 447–452.
- Can, Tuncer. 2009. *Learning and Teaching Languages Online: A Constructivist Approach*. Novitas-ROYAL, 3 (1), 60–74.
- Driscoll, Marcy Perkins. 2000. *Psychology of Learning for Instruction*. Allyn&Bacon. Massachusetts.
- Duffy, Thomas M. & Jonassen, David H. 1992. *Constructivism and the Technology of Instruction: A Conversation*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc. New Jersey.
- Farnham, Alan. 1994. *How to nurture creative sparks*. Fortune. Zofingen. 129 (1), 94–97.
- Kagan, Spencer. 1992. *Cooperative learning*. San Juan Capistrano. CA: Kagan Cooperative Learning.

- Karpova, Elena E., Marcketti, Sara B., Barker, Jessica. 2011. *The Efficacy of Teaching Creativity: Assessment of Student Creative Thinking Before and After Exercises*. Clothing & Textiles Research Journal, 29 (1), 52–66.
- Lebow, David. 1993. *Constructivist values for instructional design: five principles toward a new mindset*. Educational Technology Research and Development, 41 (3), 4–16.
- Malić, Josip. 1986. *Koncepcija suvremenog udžbenika*. Školska knjiga. Zagreb.
- Mattes, Wolfgang. 2007. *Nastavne metode: 75 kompaktnih pregleda za nastavnike i učenike*. Naklada Ljevak, Zagreb.
- Nemeth-Jajić, Jadranka. 2007. *Udžbenici hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi*. Redak. Split.
- Niehl, W. Franz, Thömmes, Arthur. 2002. *212 metoda za nastavu vjeronauka*. Katehetski salezijanski centar. Zagreb.
- Plucker, Jonathan A., Beghetto, Ronald A. 2004. *Why creativity is domain general, why it looks domain specific, and why the distinction doesn't matter*. U: Sternberg, Robert J., Grigorenko, Elena L., Singer, Jerome L. (ur.) „Creativity: From potential to realization”. American Psychological Association. Washington, DC. 153–167.
- Richards, Jack C. 2013. *Creativity in language teaching*. Iranian Journal of Language Teaching Research, 1 (3), 19–43.
- Richards, Jack C., Cotterall, Sara. 2016. *Exploring Creativity in Language Teaching*. U: Jones, Rodney H., Richards, Jack C. (ur.) „Creativity in language teaching: Perspectives from Research and Practice”. Routledge. New York. 97–114.
- Riechers, Ursula, Gomell, Elke. *Spielen macht Schule*. Bewerbung für die Teilnahme am Projekt. Pristup ostvaren 14. rujna 2019. https://ganztag-carl-orff.nbhs.de/fileadmin/einrichtungen/e_ganztag/e_gb_carl_orff/bilder/OGB_2013/Bewerbung_Spielen_macht_Schule.pdf
- Schank, Roger C. 1994. *Active Learning through Multimedia*. IEEE MultiMedia, 1 (1), 69–78.

- Steele, Jeannie L., Meredith, Kurtis S., Temple, Charles. 1998. *Nove strategije za promicanje kritičkog mišljenja*. Vodič kroz projekt IV. Institut Otvoreno društvo – Hrvatska. Zagreb.
- Težak, Stjepko. 1996. *Teorija i praksa nastave hrvatskog jezika 1*. Školska knjiga. Zagreb.

ABSTRACT

Creativity provides a powerful way of involving students in the learning process, it increases the level of motivation, the self-esteem of students and prepares them with various flexible skills needed for life. It is believed that the development of creativity can enrich one's life, that many language tasks that favor modern teaching methods release creativity within students – especially those methods and procedures aimed at students, based on interaction and openness, so in principle they are ideal for encouraging creative thinking and student behavior (Burton, 2010, according to: Richards, 2013). Creative intelligence is becoming an important factor in language learning, with communication methods playing an important role as they emphasize functional and situational use such as language use and methodical role-playing or simulation procedures require imagination and creative thinking from students (according to Richards, 2013). Teachers can find ideas for designing creative activities in different sources, and in teaching grammar they often apply different methodological procedures that can activate students in different ways. This paper discusses the possibility of finding creative ideas in different sources and describes selected methodological procedures (brainstorming, six thinking hats, think / pair / share, three-step interview, ball bearing) that can encourage creativity. In order to investigate in which sources can Croatian language teachers find ideas for creative grammar learning (in professional literature, in Croatian textbooks, in online sources) and which methodological procedures they use to encourage creativity and critical thinking, a survey was conducted. The results showed that the surveyed teachers use different sources of finding creative ideas, with the Internet becoming an important and growing source of creative potential for teaching grammar.

Keywords: creative ideas; methodical procedures to encourage creativity; professional literature, textbooks and the Internet as sources of creative ideas; teaching grammar